

**ETNINĖS KULTŪROS SPECIALISTO POREIKIO
LIETUVOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOSE – KLAIPĖDOS
MIESTE BEI VILNIAUS MIESTO PROGIMNAZIJOSE – ANALIZĖ**

Tyrimo ataskaita

Tyrimas atliktas vykdant Etninės kultūros tęstinumo ir kaitos tyrimų 2016–2022 metų programą, patvirtintą Etninės kultūros globos tarybos 2017 m. balandžio 18 d. nutarimu Nr. N-65. Sutartis Nr. SA-9.

Hum. m. dr. Andželika Bylaitė-Žakaitienė

Vilnius, 2017

TURINYS

ĮVADAS	3
1. ETNINĖS KULTŪROS UGDYMO SITUACIJA LIETUVOJE	8
2. ETNINĖS KULTŪROS SPECIALISTO MOKYKLOJE APIBRĖŽTIS	11
2.1. Etninės kultūros specialisto – pedagogo – kategorija ir funkcijos	
2.2. Etninės kultūros specialisto – neformalaus būrelio vadovo – kategorija ir funkcijos	20
2.3. Etninės kultūros specialisto – eksperto-konsultanto – kategorija ir funkcijos	24
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	27
LITERATŪRA IR ŠALTINIAI	28

IVADAS

Aktualumas. Dėl paplitusių kosmopolitizmo idėjų, integracijos į ES, skaitmeninės revoliucijos iššūkių nūdienoje sparčiai keičiasi ne tik valstybės ir visuomenės funkcionavimo mechanizmas, bet ir šiuolaikinio jauno žmogaus pasaulėžiūra, vertybinės nuostatos. Ypač sudėtingėja brandžios tautinės savimonės asmenybės ugdymas.

Tautos ir asmens tapatumo formavimose procese itin reikšmingas etninės kultūros vaidmuo. Perduodama iš kartos į kartą kaip paveldas, ilgainiui įgavusi gyvosios tradicijos formą etninė kultūra yra paveiki sistema (Trinkūnienė, 2005, p. 218), padedanti neprarasti tautinės savimonės ir pagarbos, garantuojanti tautos nuolatinį vertybių kūrimą, nacionalinio kultūrinio savitumo išsaugojimą bei atverianti galimybes lygiavertiškai dalyvauti pasaulio civilizacijoje ir ugdyti toleranciją kitoms tautoms. Taigi neveltui Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymo (1999) uždaviniuose akcentuotas etninės kultūros ugdomasis vaidmuo – „ugdyti brandžios tautinės savimonės asmenybę, integruojant etninę kultūrą į švietimo sistemą“ (Valstybės žinios, 1999, Nr. 82-2414). Etninės kultūros ugdymo svarba švietimo sistemoje taip pat nurodoma ir anksčiau priimtame LR Nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme (Valstybės žinios, 1997, Nr. 2-16). Švietimo tikslas – perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus, laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei savimonei formuotis, garantuoti tautos, krašto kultūros tęstinumą, jos tapatybės išsaugojimą, nuolatinį jos vertybių kūrimą, įvardintas dar ir 1991 m. priimtame LR Švietimo įstatyme (Valstybės žinios, 1991, Nr. 23-593).

Nors LR teisės aktuose aiškiai akcentuojama etninės kultūros svarba, šiandien tenka pripažinti, kad nacionaliniu lygiu dar neturime galutinai išspręsto kokybiško etninės kultūros ugdymo prieinamumo visiems mokiniams. Tokia padėtis negali užtikrinti tautinio tapatumo išsaugojimo, iškyla tapatybės krizė, gresia nutautėjimas. Neveltui vaikų ir jaunimo tautinio tapatumo savivokos ugdymas mokykloje – viena iš aktualiausių šiuolaikinių socialinių-pedagoginių problemų (Skarbalius, 2014).

Švietimo sistemoje interesas ir poreikis etninei kultūrai yra antrinės socializacijos formuojamas dalykas. Pirminės socializacijos būdu tradicinės kultūros perdavimas vyksta šeimoje, tačiau šis jos vaidmuo pastaruoju metu sumažėjęs (Skarbalius, 2014). Ši situacija kelia klausimą: kaip šiuolaikinė mokykla turėtų formuoti teigiamas jaunimo nuostatas dėl etninės kultūros? Palankios nuostatos rodo tikimybę, kad etninės kultūros elementai turi daugiau perspektyvų būti įsisavintais, juolab, kai įsisavinimas vyksta pačiu intensyviausiu – asmenybės

formavimosi tarpsniu. Ankstyvas įsisavinimas padeda lengviau išsakyti ir plisti bei neprarasti ryšio su savo tauta. Juk „kiekvienos tautybės kultūra yra unikali tiek, kiek jos nariai jaučia poreikį sieti save su kultūra etninės bendruomenės, iš kurios yra kilę, ir kultūra tautos, kurios branduolį sudaro jų tautiečiai“ (Merkienė, Paukštytė-Šaknienė, Savoniakaitė, Šaknys, 2005).

Minėtiems šiuolaikinio pasaulio iššūkiams atremti labai svarbus Lietuvos švietimo tikslas – optimizuoti visą etnokultūrinio ugdymo procesą. Šiam tikslui įgyvendinti vienas iš prioritetinių uždavinių Etninės kultūros plėtros veiksmų plane 2015-2018 m. laikotarpiui – atlikti etninės kultūros specialisto (etninės kultūros mokytojo) Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose, <...>, poreikio analizę ir parengti rekomendacijas (TAR, 2015, Nr.11626).

Temos iširtumas. Etninės kultūros specialisto poreikio Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose tema netyrinėta. Tai prisideda prie mūsų atliekamo tyrimo naujumo ir aktualumo. Apžvelgiant per pastarąjį dešimtmetį atliktus etnosociologinius mokslinius tyrimus (I. Jasukaitienė, R., 2002; Trinkūnienė 2002, 2010, 2011; Kirdienė, 2004; Čepienė, 2009; Urbanavičienė, 2010 ir kt.) pastebima, kad nei vienas iš jų tiesiogiai neanalizuoja etninės kultūros specialisto poreikio švietimo įstaigose. Daugiausia gilinamasi į formalaus ir neformalaus etninės kultūros ugdymo padėtį mokyklose pagrindinį dėmesį skiriant etninės kultūros raiškos ir sklaidos būdams bei priemonėms, mokymo formoms, turiniui, jo integravimo problemoms ir pan. Taip pat atkreipiamas dėmesys ir į etninės kultūros užimamą padėtį tarp aukštojo mokslo disciplinų (Brazauskas, 2016) ir/ar specialybių (Vyčiniene, 2005). Apibendrinant visus minėtus atliktus mokslinius tyrimus svarbu pažymėti, jog jų indėlis etninės kultūros ugdymo kokybei itin reikšmingas: dešimtmetį ankstesnėse temose gvildintos problemos, siūlytini sprendimai ir gauti rezultatai ilgainiui suponavo etninės kultūros specialisto poreikio tyrimo Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose reikmę.

Tyrimo problema. Nustatant etninės kultūros mokytojo poreikį, kyla ne vienas klausimas: kiek tokių specialistų reikia Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloms? Kokius profesinius reikalavimus toks specialistas turi atitikti ir kokias pavestas funkcijas atlikti? Kaip Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos pasiruošusios priimti tokį specialistą?

Tyrimo objektas – etninės kultūros specialisto poreikis Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose.

Rengiant etninės kultūros specialistų poreikio Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose analizę, bei sprendžiant, kaip turi būti formuojamos Švietimo politikos nuostatos dėl specialistų ir

kompetencijų poreikio prognozavimo bei poreikio tenkinimo, labai svarbu atsižvelgti į užsakovo (Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos), tikslinės grupės (bendrojo lavinimo mokyklų bendruomenės) ir Lietuvos visuomenės poreikius. Siekiant išsamiau apžvelgti situaciją ir tiksliau nustatyti etninės kultūros specialistų poreikio prognozes būtinas skirtingų prognozavimo metodų (ekonometrinis modeliavimas, darbdavių apklausa, ekspertinės nuomonės ir kt.) tarpusavio derinimas. Specialistų poreikio prognozavimas turėtų būti realizuojamas didesnę dėmesį skiriant esamos situacijos analizei, strategijoms ir vykdomoms reformoms, reikėtų atsižvelgti ir į rinkos pasiūlos ir paklausos kontekstą.

Šiomis dienomis etninės kultūros specialistai nėra rengiami Lietuvos aukštosiose mokyklose, o dabartinių etninės kultūros specialistų kompetencijos neatitinka Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų reikalavimų, todėl analizuoti etninės kultūros specialistų pasiūlą yra labai sudėtinga. Dėl šios priežasties savo tyrimui pasirinkome etninės kultūros specialisto paklausos aspektą, kuris dėl užsakovo nubrėžto riboto tyrimo laiko tai atlikti, apsiribos tik etninės kultūros ugdymą vykdančios ir administruojančios grupės apklausa.

Mokyklų administracija pasirinkta dėl to, kad tiksliausiai gali įvertinti etninės kultūros specialisto poreikį mokyklai ir nurodyti sąlygines (ne)galimybes jam patenkinti. Formalaus ir neformalaus ugdymo mokytojai pasirinkti kaip pagrindiniai etninės kultūros ugdymo proceso vykdytojai, galintys įvertinti dabartinę etninės kultūros ugdymo situaciją, jos privalumus ir trūkumus.

Tyrimo tikslas – nustatyti etninės kultūros specialisto poreikį bendrojo lavinimo mokyklose lyginant Vilniaus ir Klaipėdos miestų progimnazijų bei kitų Klaipėdos miesto mokyklų, vykdančių pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, administracijos darbuotojų ir mokytojų nuostatas dėl etninės kultūros.

Mokyklos, vykdančios etninės kultūros pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, pasirinktos neatsitiktinai, o siekiant įvertinti 2012 m. balandžio 12 d. LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-651 (Valstybės žinios, 2012, Nr. 46-2252) patvirtintų etninės kultūros pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų efektyvumą.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) Apžvelgti etninės kultūros ugdymo raidos situaciją Lietuvoje;
- 2) Išsiaiškinti etninės kultūros specialisto sampratą bendrojo lavinimo mokykloje;

- 3) Nustatyti galimų etninės kultūros specialistų bendrojo lavinimo mokyklose (etato dalimi) skaičių;
- 4) Išanalizuoti veiksnius, sąlygojančius specialisto poreikį etninės kultūros pagrindinio ir vidurinio ugdymo programose;
- 5) Išryškinti galimų etninės kultūros specialistų bendrojo lavinimo mokykloje profesinių kompetencijų reikalavimus ir būsimas funkcijas;
- 6) Pateikti rekomendacijas dėl etninės kultūros specialisto pareigybės įvedimo Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros šaltinių ir dokumentų turinio analizė, kiekybinio tyrimo metodas – apklausa raštu (anketinė apklausa), kokybinio tyrimo metodas – apklausa žodžiu (pusiau struktūruotas, giluminis interviu), gautų duomenų turinio ir lyginamoji analizė.

Mokslinės literatūros šaltinių ir dokumentų turinio analizės metodas šiame tyrime buvo pasitelktas analizuoti įvairių mokslinių publikacijų, teisės aktų, taip pat norminių bei reglamentuojančių dokumentų, susijusių su etnine kultūra ir švietimu, tekstus.

Mokslinėje literatūroje rašoma, kad „apklausos raštu metodas metodologiškai apima visą grupę apklausos būdų: apklausą grupės aplinkoje, individualią apklausą, apklausas paštu bei internetu“ (Gaižauskaitė I., Mikėnė S., 2014, p.71). Atliekant šį tyrimą taupant laiko sąnaudas buvo pasirinkta: 1) individuali apklausa, kuomet respondentas į parengtą tyrėjo anketą, atsakinėjo savarankiškai raštu, ir užpildžius grąžino tyrėjui; 2) apklausos internetu būdas, kai respondentas savarankiškai pildė tyrėjo sudarytą anketą nurodytu adresu (www.manoapklausa.lt) skaitmeninėje erdvėje. Abejais atvejais respondentui buvo suteikta galimybė pasirinkti norimą anketos pildymo laiką ir vietą, išlaikyti didesnę asmens privatumą. Apklausos internetu privalumas – galimybė surinkti greičiau ir didesnę kiekį duomenų.

Apklausos žodžiu metodas šiame tyrime naudotas kaip pusiau struktūruotas, tyrėjo giluminis interviu su respondentu. Toks metodas pasirinktas patikrinti ir kartu praplėsti kiekybinio tyrimo metu gautą informaciją, t.y. surinkti kuo išsamesnės informacijos apie nagrinėjamo reiškinio tam tikras subjektyvias savybes, išigilinti į priežasties ir pasekmės procesus, <...> suprasti tyrimo problemą (Maxwell, 2004). Kokybiniam tyrimams netaikomi griežti imties reikalavimai, tyrimų reprezentatyvumą lemia asmenys, galintys pasakyti kompetentingus teiginius apie tiriamąjį objektą, jo požymius ar funkcionavimą.

Tyrimų metu gauti kiekybiniai duomenys buvo apdoroti Microsoft Office Excel 2007 programa. Kokybinio tyrimo duomenys analizuojami turinio analizės metodu.

“Kokybinio tyrimo sąvoka *turinio analizė* turi semantinę prasmę. Ji siejama su tyrimo kontekstu, kuriame vyko arba vyksta nagrinėjami procesai, sąveikos. Turinio analizė įgalina aprašyti tam tikrose aplinkose pasireiškiančius reiškinius ar procesus ir sąveikas, remiantis unikaliomis žmonių patirtimis (Žydzūnaitė, Sabaliauskas, 2017, p. 57) – mūsų tyrimo atveju – mokyklos administracijos darbuotojų ir mokytojų patirtimis etnokultūrinio ugdymo kontekste.

„Lyginimas – lyginamojo tyrimo metodologinė esmė – tai metodas, grindžiantis teiginius apie objektų, reiškinių etc. panašumus ir skirtumus. Lyginimo metu sugretinami mažiausiai du objektai jų tarpusavio santykio apibrėžimo tikslu“ (Juraitė, 2005, p. 1). Šiame darbe tarpusavyje lyginami Vilniaus progimnazijų ir Klaipėdos miesto pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas vykdančių mokyklų administracijos darbuotojų ir mokytojų apklausos rezultatai.

Tyrimo imtis, organizavimas ir eiga. Šis tyrimas buvo vykdomas 2017 m. birželio; rugsėjo mėn. dviejuose, vienas nuo kito dideliu atstumu nutolusiuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose – Klaipėdoje ir Vilniuje. Tyrime dalyvavo Klaipėdos 1 jaunimo mokykla bei visos Klaipėdos pagrindinės mokyklos (3), progimnazijos (10) ir gimnazijos (8), kuriose vykdomos ugdymo programos lietuvių k. (išskyrus vokiečių kilmės mokiniams skirtas, specialiąsias ir suaugusiųjų mokyklas) ir 12 Vilniaus progimnazijų (kai bendras jų skaičius yra 16), kuriose taip pat ugdymo programos vykdomos lietuvių k. Iš viso apklausti 167 respondentai (87 Klaipėdos pagrindinių mokyklų, progimnazijų ir gimnazijų mokytojai bei 28 minėtų mokyklų tipų administracijos darbuotojai; 40 Vilniaus progimnazijų mokytojų ir 12 administracijos darbuotojų). Atkreiptinas dėmesys, jog Etninės kultūros globos tarybos užsakymu pasirinktos Vilniaus progimnazijos laikytinos kontroline grupe; išvardintos Klaipėdos mokyklos – tyrimo pagrindu. Mokyklos administracijos darbuotojų atveju taikyta kriterinė atranka, o pasitelkus sniego gniūžtės atranką – tyrimui pasirinkti mokytojai, dirbantys 5-10 klasėse ir I-IV gimnazijų klasėse. Kiekybinio tyrimo atveju apklausoje dalyvavo 147 respondentai (95 – iš Klaipėdos miesto įvairių tipų bendrojo lavinimo mokyklų (išskyrus pradines, suaugusiųjų ir specialiąsias); 52 – iš Vilniaus miesto progimnazijų). Kokybinio tyrimo atveju apklausta 20 respondentų, kurių daugumą sudarė Klaipėdos miesto mokyklų administracijos darbuotojai. Visi respondentai tyrimo dalyvavo laisvanoriškai, atliekant apklausą laikytasi visų tyrimo etikos principų.

1. ETNINĖS KULTŪROS UGDYMO SITUACIJA LIETUVOJE

Tapatybę lemia ne tik bendra istorinė atmintis ir palikimas, bet ir sąmoninga veikla (Krupavičius, Šarkutė, 2005).

Apie būtinybę mokiniui įsisavinti etninę kultūrą diskutuojama nuo Lietuvos Tautinio atgimimo sąjūdžio laikų (Kirdienė, 2004). 2009-2010 m. Etninės kultūros globos tarybos užsakymu atlikti moksliniai tyrimai rodo, jog etninė kultūra nėra tapusi jaunimo savastimi, nes „per dvidešimt nepriklausomybės metų Lietuvoje nebuvo sukurta efektyvi etninės kultūros ugdymo sistema“ (Trinkūnienė, 2010). Šį faktą patvirtina ir Etninės kultūros plėtros švietimo įstaigose strategija 2009-2012 m. laikotarpiui (Valstybės žinios, 2009, Nr. 138-6089). Šią Strategiją įgyvendinant buvo parengtos Etninės kultūros ugdymo metodinės rekomendacijos ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo pedagogams bei numatytas pasirenkamasis etninės kultūros modulis 5-12 klasėms ir jo integracija. Tačiau 2010 m. atliktas tyrimas parodė, kad mokinių noras rinktis pasirenkamą etninės kultūros pamoką 5-12 klasėse mažai tikėtinas (Trinkūnienė, 2010, p. 26). Per visą minėtą laikotarpį etninės kultūros ugdymas bendrojo lavinimo mokyklose daugiausiai buvo siejamas su neformaliu ugdymu ir gyvosios etninės kultūros renginiais bei pavienių mokytojų entuziastų veikla. Tokia situacija paskatino atlikti esminius etninės kultūros ugdymo pokyčius visais švietimo lygmenimis. Atsižvelgiant į tai, 2012 m. balandžio 12 d. LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-651 buvo patvirtinta Pagrindinio ugdymo etninės kultūros bendroji programa ir Vidurinio ugdymo etninės kultūros bendroji programa (Valstybės žinios, 2012, Nr. 46-2252). Remiantis šiomis programomis Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose tikėtasi, kad visoms skirtingoms mokinių amžiaus grupėms susidarys galimybė giliau ir nuosekliau pažinti savo etninę kultūrą.

Nuo 2012 m. rugsėjo 1 d. etninės kultūros ugdymo turinys visose Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose turėjo „apimti visas su mokinių veikla susijusias formaliojo ir neformaliojo švietimo sritis: a) etninės kultūros dalyko ar modulio mokymą; b) etninės kultūros integravimą į kitų mokomųjų dalykų turinį; c) gyvosios tradicijos etninės kultūros renginius (kalendorines ir kitas šventes, vakarones, išvykas, žygius ir kita; d) neformalųjį švietimą etninės kultūros kolektyvuose (folkloro ansambliuose, klubuose, amatų būreliuose ir kita ar neformaliojo švietimo mokyklose). Kartu etninė kultūra įvairiomis formomis ir būdais integruojama į mokyklos bendruomenės gyvenimą, socialinę veiklą – taip įgyvendinama mokymosi ir praktinės veiklos šeimoje, mokykloje ir vietos bendruomenėje vienovė“ (Valstybės žinios, 2012, Nr. 46-

2252). Šis įsakymas – „tai grupės mokslininkų ir mokytojų sukurta vientisa etninės kultūros ugdymo sistema bendrojo lavinimo mokykloms ir neformaliojo švietimo įstaigoms, kuri galioja iki šiol. Programas patvirtinus, teisiškai įtvirtinamas supratimas, jog etninės kultūros ugdymas yra, gali būti arba turi būti integrali bendrojo ugdymo dalis“ (Matulevičienė, Vaicenavičienė 2012). Kartu – tai vienas iš geriausių būdų sugrąžinti tautos tradicijas į šeimą bei visuomenę.

Praktiniai veiksmai rodo, kad įgyvendinti šį įsakymą, užtikrinti etninės kultūros vertybių tęstinumą, sudaryti sąlygas jų perimamumui iš kartos į kartą ir nuolatiniam jų atsinaujinimui šiuolaikinėje visuomenėje susiduriama su sunkumais. Šie neišvengiami jau vien dėl to, kad “etninė kultūra dažniausiai apibūdinama kaip vertybė savaime, pamirštant, kad kiekviena karta ir aplinka skiriasi ir, kad etninė kultūra turi būti permąstoma kiekvienos kartos atsižvelgiant į vyraujančius poreikius” (Trinkūnienė, 2011, p. 60). Juolab nuo 2012 m. balandžio 12 d. LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-651 patvirtintų Pagrindinio ir vidurinio ugdymo etninės kultūros bendrųjų programų praėjo jau 5 metai, per kuriuos įvyko nemažai pokyčių visuose socialinių santykių dėmenyse (politiniame, ekonominiame, kultūriniame), taip pat ir švietimo srityje.

Etninės kultūros plėtros veiksmų plane 2015-2018 m. laikotarpiui pažymėta, kad “etninė veikla ugdymo įstaigose davė gerų rezultatų – regionuose ir savivaldybėse sustiprėjo dėmesys etninei kultūrai: <...> 2012-2014 m. ikimokyklinio ir pradinio ugdymo įstaigose etnokultūrinis ugdymas organizuojamas vadovaujantis parengtomis metodinėmis rekomendacijomis bei <...> etninės kultūros ugdymo procesui mokytojams, pedagogams, mokyklų vadovams ir savivaldybių specialistams parengta metodine medžiaga. <...> Etninė kultūra kaip dalykas dėstyta 31-oje bendrojo lavinimo mokykloje. Išanalizavus kvalifikacijos tobulinimo situaciją, 2014 m. etnokultūrinis ugdymas vyko 276-iose mokyklose (prisidėjo 63 mokyklos, lyginant su 2010 m.), kuriose etninę kultūrą dėstė įvairių dalykų 451 pedagogas (padaugėjo 140 pedagogų lyginant su 2010 m.). <...> Suorganizuoti kvalifikacijos tobulinimo seminarai, kūrybinės laboratorijos, vaizdo konferencijos, transliacijos internetu. Išskirtinio dėmesio susilaukė etninės kultūros renginiai vaikams. 2013 m. jų buvo suorganizuota dvigubai daugiau, negu 2009 m. – arti 2 tūkst. (1 960), 2009 m. buvo – 987” (TAR, 2015, Nr.11626). Tačiau remiantis atliktais moksliniais tyrimais, šiuolaikinėje “<...> Lietuvoje etninė kultūra užima toli gražu ne prestižinę vietą” (Vyčiniene, 2015, p. 30).

Remiantis 2016 m. Etninės kultūros globos tarybos užsakymu atliktu moksliniu tyrimu, LR universitetuose, kur ruošiami būsimi etninės kultūros specialistai, “etninės kultūros disciplinos traukiasi iš privalomųjų dalykų sąrašų ir tampa laisvai pasirenkamais bendrųjų universitetinių studijų dalykais” (Brazauskas, 2016, p. 5), kuriuos, deja, jaunimas nesiveržia rinktis, veikiau prioritetą atiduodami medijų kultūros ar kt. patrauklesnėms studijoms. Be to, “etninės kultūros disciplinos praranda vietą bei vertę lituanistinių studijų programose, <...> o kvalifikuotiems specialistams savo kompetencijas tenka pritaikyti populiarnesnėse studijų programose” (Brazauskas, ten pat, p. 5). 2016 m. išregistruota Vytauto Didžiojo universitete Etnologijos bakalauro programa. Nerijaus Brazausko teigimu, nelikus šios programos kyla pavojus Lietuvoje nebeturėti etnologijos, etninės kultūros specialistų; sugriūtų racionali ilgalaikės tradicijas (nuo 1989 m. – A.Ž). turinti Vytauto Didžiojo universiteto etnologijos studijų sistema, apimanti bakalauro, magistro ir doktorantūros studijų pakopas” (Brazauskas, ten pat, p. 51). Aptartą nepalankią etninei kultūrai situaciją “vainikuoja” 2016 m. LR Švietimo ir mokslo ministerijos įvykdyta švietimo ir mokslo reforma – iš studijų krypčių sąrašo (TAR, 2016, Nr. 28009) pašalinta etnologijos kryptis, nors etnologijos disciplinos dar dėstomos vienuolikoje Lietuvos aukštųjų mokyklų, o etnologijos doktorantūros studijas sutartinai įgyvendina keli universitetai (Brazauskas, 2016). Lietuvos akademinės visuomenės atstovų nuomone, atsisakę etnologijos studijų krypties, neišvengiamai prarasime etnologijos ir etninės kultūros specialistus ir etnologijos mokslo įdirbį; patvirtinsime, kad šiandien Lietuvos valstybėje nacionalinės kalbos, etninės kultūros ir tapatybės studijos ir tyrimai nėra prioritetiniai; parodysime, kad valstybės rūpestį etnine kultūra liudijantys išleisti įstatymai: „Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas“ (1999), „Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas“ (1997) realybėje yra nefunkcionalūs; be to sunaikinus etnologijos studijas, Lietuva pažeistų 2004 m. ratifikuotą UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvenciją (Akademinė bendruomenė..., 2017). Ar ŠMM atsižvelgs į Lietuvos akademinės visuomenės pagrįstą kritiką dėl padarytų pakeitimų aukštojo mokslo studijų krypčių sąrašė etninės kultūros atžvilgiu, ir etnologines studijas sugrąžins į aukštojo mokslo studijų krypčių ir krypčių grupių klasifikatorių, ar pasielgs kitaip, ir kaip tai padarys, parodys ateitis. Dabartinė situacija kol kas rodo, kad etninė kultūra dominuoja bendrojo ugdymo grandyje, tačiau ir čia reikia didinti etninės kultūros ugdymo galimybes.

2. ETNINĖS KULTŪROS SPECIALISTO MOKYKLOJE APIBRĖŽTIS

Šiuo metu Lietuvos švietimo įstaigose nėra etninės kultūros dalyko, todėl etninės kultūros specialistas Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose būtų nauja pareigybė. Pagal dabartinę etninės kultūros ugdymo situaciją švietimo įstaigose šią pareigybę galima apibrėžti kaip asmenį, turintį aukštąjį universitetinį ar jam prilygintą išsilavinimą, pedagogo klasifikaciją ir tam reikalingą etninės kultūros specialųjį parengimą. Tačiau remiantis 2014 m. Švietimo ir mokslo ministro įsakymu “Dėl reikalavimų mokytojų kvalifikacijai aprašo patvirtinimo” (TAR, 2014, Nr. 11394), tikslinga įvesti etninės kultūros pedagogo pareigybę. Tokiu atveju etninės kultūros specialistą (pedagogą) įvardintume kaip asmenį, turintį aukštąjį universitetinį ar jam prilygintą išsilavinimą, etninės kultūros pedagogo kvalifikaciją.

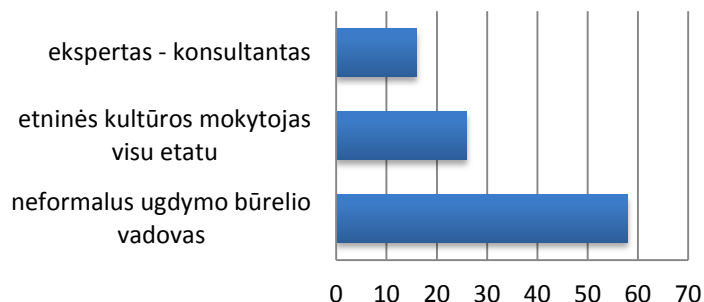
Naujos pareigybės poreikis, susijęs su nevienodu visuomenės požiūriu į etnokultūrą. Vyrauja nuostata, kad etninės kultūros specialistas domisi tik siauros srities dalykais, nors esama nuomonių, kad kiekvienas žmogus, bent kažkiek užsiimantis etnine kultūra, jau yra etnospecialistas, į kurį gali “kreipkis bet koku etnoklausimu, ir jis viską apie etno pateiks” (Vyčiniene, 2014). Dar kiti mano, kad tokiu specialistu gali būti kiekvienas, nes ir jis kažką žino, iš tėvų paveldėjo ir t.t. (ten pat)”. Nors iš tikrųjų rimtas etninės kultūros specialistas turi turėti didžiulį pasirengimą, išmanyti daug sričių, būti tiesiog eruditu, kad galėtų deramai reprezentuoti kultūrą (ten pat). Visa tai liudija, kad dabartinėje visuomenėje nėra vieningo etninės kultūros sampratos suvokimo, juolab tokio specialisto tikslios apibrėžties. Ar šiuo atveju mokykla – visuomenės atspindys? Norint tai sužinoti buvo apklausti Klaipėdos ir Vilniaus miestų švietimo įstaigų administracijos darbuotojai ir pedagogai, dirbantys pagrindinio ir vidurinio ugdymo grandyje.

2.1. Etninės kultūros specialisto – pedagogo – kategorija ir funkcijos

Remiantis atliktos apklausos rezultatais, daugiau nei pusė respondentų paminėjo, jog etninės kultūros ugdymo procese jie susiduria su etninės kultūros specialisto trūkumu (58.9 proc.). Remdamiesi savo ugdymo praktika mokykloje respondentai išskyrė tokias etninės kultūros specialisto pareigybes: 1) etninės kultūros mokytojas visu etatu; 2) neformalaus ugdymo būrelio vadovas ir 3) ekspertas-konsultantas (žr. 1 pav.).

Pirmoji pareigybė, susijusi su etninės kultūros pamokos dėstymu. Antroji – labiausiai orientuota į mokinio popamokinę veiklą. Trečioji – kuruojanti mokyklos formalųjį ir neformalųjį

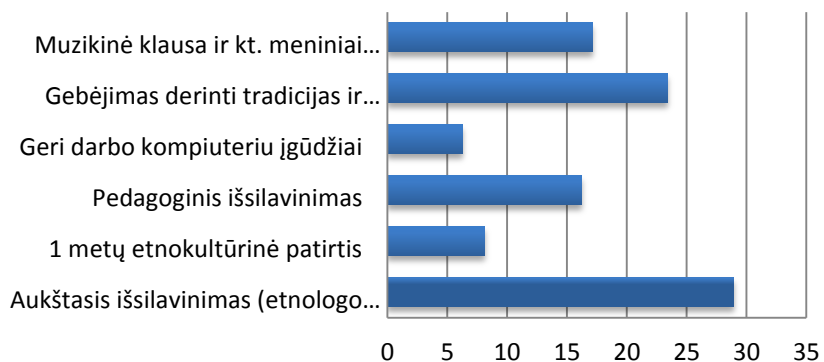
etninės kultūros ugdymą bei sklaidą. Iš visų trijų prioritetas atitenka neformalaus ugdymo būrelio vadovui (58 proc.), kai etninės kultūros mokytojas visu etatu (26 proc.) ir ekspertas-konsultantas (16 proc.) užima žemesnes pozicijas.

1 pav. Etninės kultūros specialisto mokykloje pareigybės (proc.)

Lyginant administracijos darbuotojų ir mokytojų nuomones šiuo klausimu pastebėtas panašus etninės kultūros specialisto pareigybės pozicionavimas. Pvz., 62.5 proc. administracijos darbuotojų ir 56.5 proc. pedagogų skyrė pirmąją vietą neformalaus ugdymo būrelio vadovui; 32.5 proc./24.1 proc. – etninės kultūros mokytojui visu etatu, kuris užima tarpinę poziciją ir paskutiniąją poziciją 5 proc. administracijos darbuotojų bei 19.4 proc. mokytojų skyrė eksperto-konsultanto pareigybei.

Išsiaiškinus galimas etninės kultūros specialisto kategorijas, administracijos darbuotojų buvo pasiteirauta, kokius reikalavimus turėtų atitikti bet kuris iš jų. Iš 2 pav. matyti, jog svarbiausias reikalavimas, kad toks specialistas turėtų aukštąjį išsilavinimą (28.9 proc.).

2 pav. Reikalavimai, keliami etninės kultūros specialisto pareigybei (proc.)

Tokios nuomonės laikosi tiek klaipėdiečiai (26.4 proc.), tiek vilniečiai (30 proc.). “Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijoje pabrėžiama personalo kvalifikacija, kaip vienas iš indėlio į švietimą aspektų, lemiančių kokybę” (*Lietuva. Švietimas regionuose 2013. Pedagogai*, 2013, p. 5).

Minėtasis kriterijus atliepia nuo 2014 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojusį švietimo ir mokslo ministro įsakymu nustatytą reikalavimą, kad mokytojas būtų baigęs studijas, susijusias su mokomuoju dalyku ar atitinkama ugdymo programa (TAR, 2014, Nr. 11394).

Su minėtimi kriterijumi glaudžiai siejasi trečioje vietoje respondentų išskirtas pedagoginio išsilavinimo reikalavimas (16.2 proc.). Tai – “tradicinis kelias į mokytojo profesiją. <...> Lietuvoje dažniausiai mokytojais tampama po specialių pedagoginių studijų aukštojoje mokykloje arba įgijus aukštąjį išsilavinimą papildomai įgyjama pedagogo kvalifikacija. Pedagogų rengimo studijas visose šalyse sudaro dvi dalys – bendrasis rengimas ir pedagoginis rengimas. Bendrasis rengimas siejamas su profesiniu pasirengimu mokyti dalyko(-ų), o profesinis – su pedagoginiu teoriniu ir praktiniu pasirengimu mokyti mokinius” (ten pat.). Dabartinė aukštojo mokslo situacija rodo, kad Lietuvoje neruošiamas etninės kultūros pedagogas, o įgijusieji etnologo kvalifikaciją (pvz., Vytauto Didžiojo universitete, beje, faktas, kad tokios studijos vykdomos jame buvo naujiena ne vienam mokyklos administracijos darbuotojui) negali savo kompetencijų pademonstruoti bendrojo lavinimo mokyklose, nes neturi pedagoginio išsilavinimo. Vadinasi, ši situacija dar laukia naujų Lietuvos švietimo ir mokslo reformų. Kita vertus, kai kurių mokyklos administracijos darbuotojų teigimu, “*pedagoginis cenzas etninės kultūros ugdyme nebūtinai. Jį galima pakeisti atsineštomis rekomendacijomis ar pasiekimais savo gyvenimo aprašyme ir tai pagrįsti savo tolimesne veikla mokykloje. Svarbiausia, kad toks specialistas ateitų su iniciatyva, nestokotų entuziazmo, pats degtų noru ir tokia savo veikla įkvėptų mokinius*”. “*Tokiam darbuotojui pedagoginis cenzas galėtų būti duodamas nemokamai, t.y. mokykla galėtų pati apmokėti jo pedagoginių žinių kursus ar sutrumpinti persikvalifikavimo laikotarpį, tačiau su ta sąlyga, kad jis po šių kursų/mokymų pasilikėtų dirbti mokykloje bent jau 2 metus*”. Priešingu atveju bus tik išvaistytos mokyklos lėšos.

Antrasis, pagal respondentų apklausos duomenis, išskirtas etninės kultūros specialisto reikalavimas – gebėjimas derinti tradicijas ir inovacijas (23.4 proc.). Pasak B. J. Kuzmicko, “tradicijos ir inovacijos ryšys aiškinamas kaip praeities, dabarties ir ateities santykio kultūrinės raiškos forma” (Kuzmickas, 2011, p. 6). Mąstant hobsbaumiškai (Hobsbawm, Ranger, 1992, p.

1-3) šis ryšys neišvengiamas. Modernioje visuomenėje senoji tradicija norėdama išlikti, turi atrasti būdus prisitaikyti prie naujovių. Ieškant šių būdų didėja atotrūkis nuo prigimtinės terpės ir aplinkos, dėl to tampa nebeaiškūs senosios aplinkos simboliai ar reikšmės, atsiranda daug vietos interpretacijai, kuriasi naujos tradicijos. Toks kūrimo procesas paaiškina, kodėl šiuolaikinė jaunoji karta kai kuriuos etninės kultūros elementus ignoruoja arba visiškai atmeta. Kaip pastebi mokytojai, *“šiandien mokiniai gyvena tokioje visuomenėje, kur jau nėra senųjų tradicijų, tad natūralu, kai manęs paklausia, kodėl mes turime mokytis lieti žvakes, kai galima jas tiesiog nusipirkti”*, *“dėl šios priežasties, mokiniai netrokšta vilktis ir tautiniais drabužiais, nes jais apsirengę, jaučiasi iškritę ir bendro aplinkos konteksto”*. Itin taiklus vienos Klaipėdos gimnazijos administracijos darbuotojos pastebėjimas: *“Mūsų tautos šaknys yra kaimiškos kilmės, mūsų vaikai dėl urbanizacijos – miestietiškos. Mieste tradicijos sumiesčioniškėję, čia viskas greičiau kinta, juda, o dar tas besaikis vartojimas – “imu tik tai, kas gražu” suniveliavęs dvasinius dalykus, todėl kas grynai senoviška jaunimui neįdomu. Kita vertus, galim grįžti į akmens amžių, bet to nedarome <...>”*. Vadinasi yra riba tarp to kas sena, ir to kas nauja. Gebėjimas derinti tradicijas ir inovacijas padeda neperžengti šios ribos. Mokyklos atveju užtikrina etninės kultūros patrauklumą formalioje ir neformalioje ugdymo aplinkoje. Tačiau ši sėkmė labai priklauso nuo etninės kultūros specialisto. Šiuo atveju tokiam specialistui tenka ne tik pademonstruoti savo geriausius asmeninius gebėjimus ir savybes, bet ir turėti didelį bagažą dalykinių-profesinių, metodinių žinių, nestokoti kūrybiškumo, aktyviai domėtis kultūriniame šalies gyvenime vykstančiais procesais, gebėti lanksčiai prisitaikyti prie kintančios aplinkos bei sąlygų bei pačių mokinių, jų etnokultūrinių žinių ir gebėjimų lygmenis.

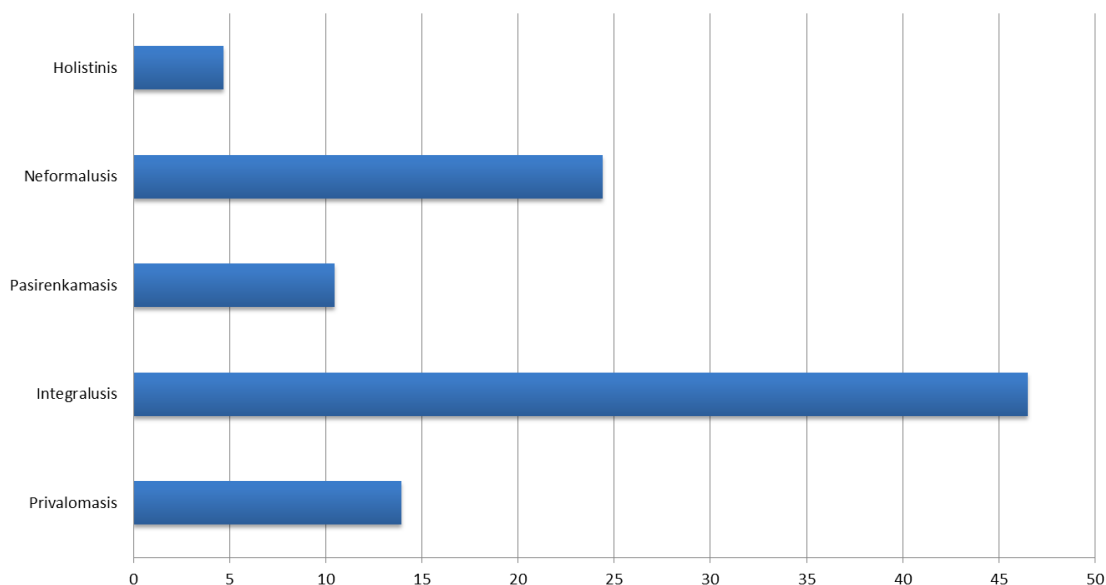
Tarp ypatingų reikalavimų, keliamų etnospecialistui bendrojo lavinimo mokykloje, pažymėta ir muzika klausia bei kt. meniniai gebėjimai (17.1 proc.). R. Pečeliūno teigimu, *“meninė veikla ryškiai prisideda prie mokinių savęs realizavimo ir yra labai svarbi jų dvasinio ugdymosi priemonė”* (Pečeliūnas, 2013, p. 47). Todėl siekiant efektyvaus etninės kultūros įsisavinimo privalu, kad šiuos gebėjimus mokiniai įgytų tiek teoriniame, tiek praktiniame lygmenyje. Tačiau praktika rodo, kad tokia patirtimi bendrojo lavinimo mokykloje su mokiniais gali pasidalinti ne kiekvienas mokytojas, tam būtina tobulinti profesines kompetencijas.

Formalus ugdymas

Nors neformalaus ugdymo būrelio vadovo pareigybė atlikto tyrimo metu buvo labiausiai išskirta iš visų galimų etninės kultūros specialisto kategorijų, pirmiausia plačiau paanalizuosime

etninės kultūros specialisto kaip etninės kultūros mokytojo visu etatu galimybes, veiksnius, kurie sąlygoja šio specialisto reikalingumą.

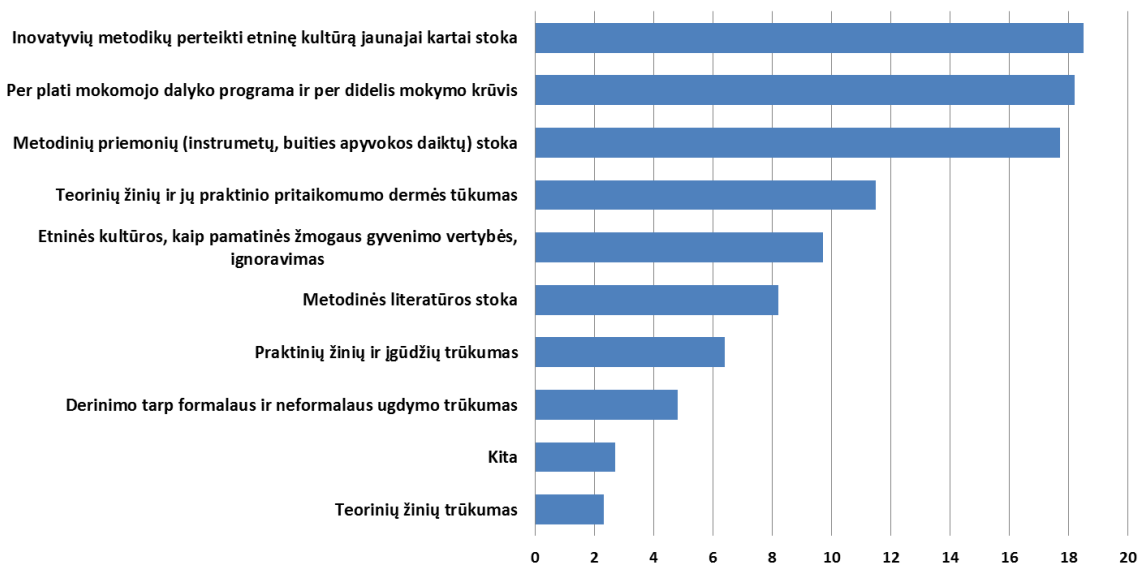
Remiantis atliktos apklausos duomenimis, etninės kultūros specialisto kaip mokytojo poreikis ryškiausiai pastebimas formaliame ugdyme. Jame etninės kultūros dėstymas integruotu būdu įtraukiamas į įvairius mokomuosius dalykus. Tuo atveju “praturtinami pamokų modeliai, struktūros, atsiranda nauji ryšiai ir prasmės (Vilkeliene, 2005, p. 159). Integruoto ugdymo filosofija ir praktika grindžiama nuostata, kad visos vaiko raidos sritys – fizinė, intelektinė, emocinė, socialinė – yra neatsiejamos (Sajienė, 2002). Kiekviena tema ar problema aktualizuojama siejant ją su vaiko poreikiu ir praktiniu pritaikymu. 46.5 proc. respondentų integralųjį mokymo modelį vertina teigiamai ir mano, kad toks etninės kultūros ugdymo modelis galėtų būti ateityje (žr. 3 pav.).

3 pav. Etninės kultūros modeliai (proc.)

Savo nuomonę argumentuoja tuo, kad “*integruota informacija nėra peršama per prievartą*”, “*kadangi etnokultūros sritys gana specifinės, jas patogiau integruoti į kitus mokomuosius dalykus*”, “*integruojant per įvairių dalykų pamokas galima geriau supažindinti mokinius su etnine kultūra*”, “*dalykininkai pateikia įvairesnės ir įdomesnės informacijos apie dėstomo dalyko sąsajas su etnine kultūra*” ir pan. Tačiau likusioji dalis respondentų mano, kad reikalingas visuminis etninės kultūros ugdymas, o “*ne iš trupinėlių sudėliotas vaizdas integruojant į bendruosius dalykus*”. Tuo tikslu respondentų buvo paprašyta išvardinti problemas, su kuriomis jie susiduria asmeniškai integruodami etninę kultūrą savo dėstomo dalyko paskaitose.

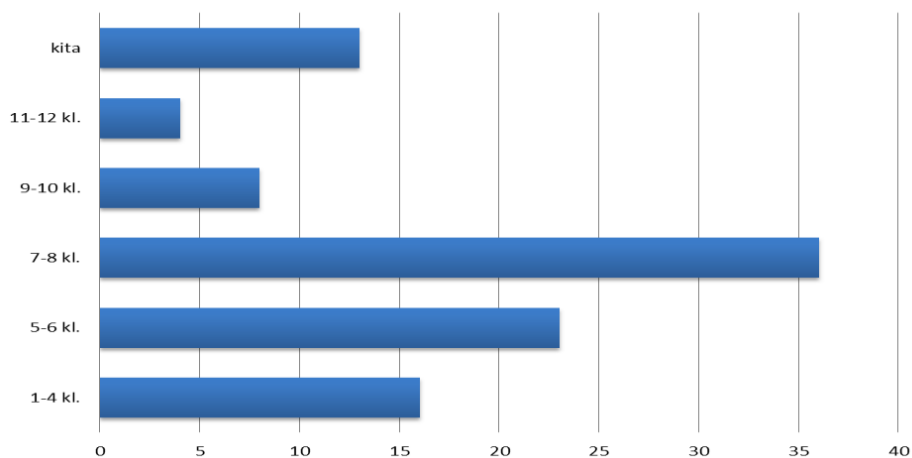
Iš 4 pav. matyti, kad integruojant etninę kultūrą savo dalyko pamokose mokytojai labiausiai stokoja inovatyvių metodų, kuriais galėtų kokybiškiau ir patraukliau perteikti etnožinias mokiniams (18.5 proc.). Mokinių krūviai ir taip dideli, nelieka laiko mokyti rašymo, skaitymo ir kt. dalykų pagrindų, o integruojant papildomai mokymo programa dar praplatėja (18.2 proc.). Galimybes įtaigiau perteikti tradicinę kultūrą nepadeda ir metodinių priemonių stoka (17.7 proc.)

4 pav. Problemos, integruojant etninę kultūrą į mokomuosius dalykus (proc.)

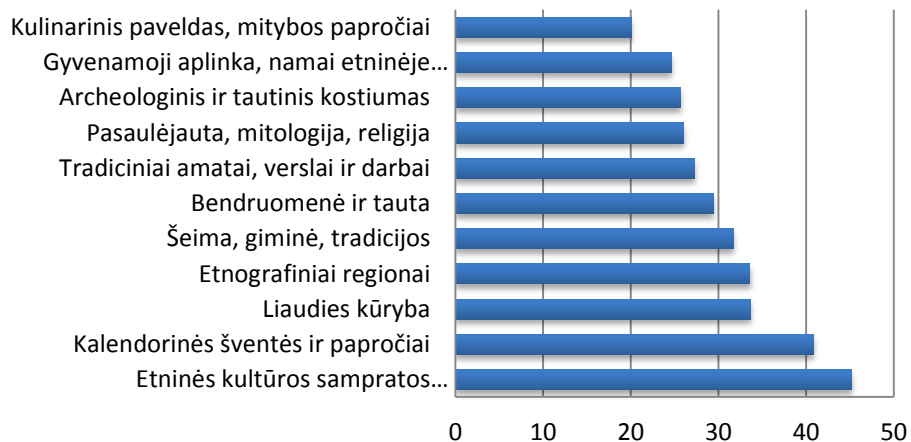
Be to, mokytojo darbą apsunkina įgūdžių trūkumas kaip turimas etninės kultūros teorines žinias pritaikyti praktiškai. Šiuo atveju mokytojams praverstų pasitobulinti etninei kultūrai ir jos ugdymui skirtuose seminaruose, mokymuose ar kursuose. Ir dar viena problema, į kurią su dideliu nerimu žvelgia mokytojai, tai etninės kultūros, kaip pamatinės žmogaus gyvenimo vertybės, ignoravimas (9.7 proc.), kuris jaučiamas visuotinai, pradedant Švietimo ir mokslo ministerija, savivaldybių švietimo skyriais ir kitomis valdžios institucijomis bei baigiant jauniausia visuomenės dalimi – mokiniais. Atkreipiant į tai dėmesį respondentų pasidomėta, kuriose klasėse integruojant etninę kultūrą į mokomuosius dalykus jiems labiausiai trūksta etninės kultūros specialisto pagalbos. Apklausos rezultatai rodo, kad tokio specialisto trūka visose klasėse: 1-4kl. – (16 proc.); 5-6 kl. – (23 proc.); 7-8 kl. – (36 proc.); 9-10 – (8 proc.); 11-12 kl. – (4 proc.); kita – (13 proc), tačiau šiuo metu tokio specialisto poreikis yra didžiausias 7-8 klasėse (36 proc.), kai prasideda paauglystės amžiaus tarpsnis. Maištaujančiam periode labai svarbu, kad ugdymo turinys atitiktų tokio amžiaus vaiko poreikius, interesus ir tikslus, jį

sudomintų. Todėl kiekviena etninės kultūros teminė sritis prieš ją pateikiant mokiniams turi būti kruopščiai apgalvota ir parinkta.

5 pav. Etninės kultūros specialisto trūkumas mokinių klasėse (proc.)

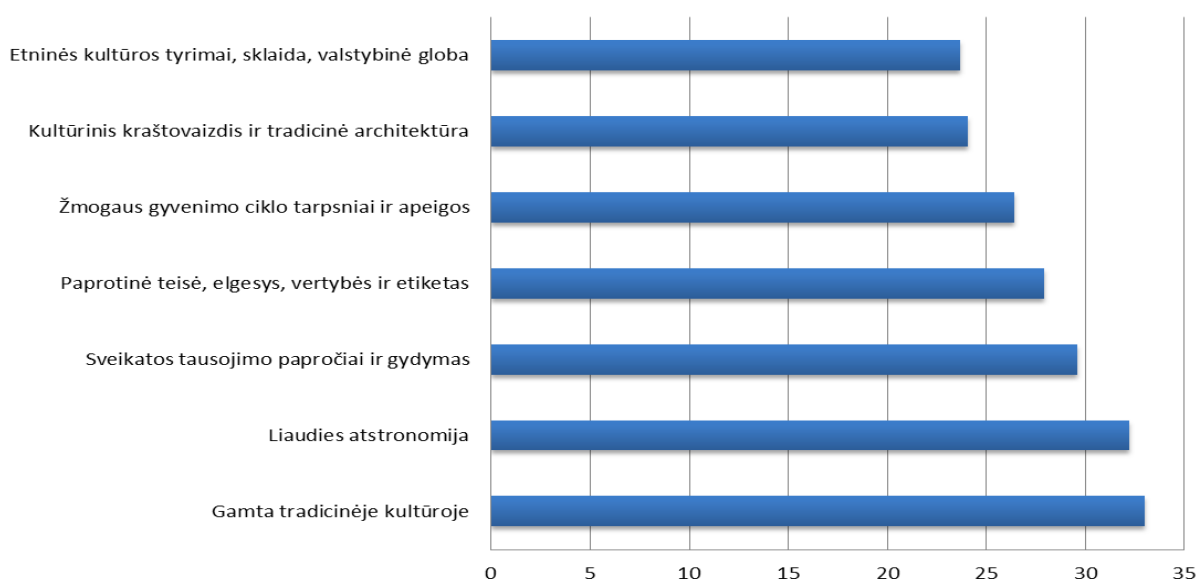
Apeliuojant į šios problemos sprendimą respondentams buvo užduotas klausimas, iš kurios etninės kultūros teminės sritys mokykloje labiausiai trūksta etninės kultūros specialisto (žr. 6 pav.).

6 pav. Etninės kultūros teminės sritys su mažiausiu specialisto poreikiu (proc.)

Iš gautų atsakymų paaiškėjo, kad mažiausiai reikalingas specialistas (žr. 6 pav.) etninės kultūros sampratai atskleisti (45.2 proc.), supažindinti su kalendorinėmis šventėmis ir papročiais (40.8 proc.), liaudies kūryba (33.7 proc.) bei etnografiniais regionais (33.6 proc.), apibūdinti, kas yra šeima, giminė ir tradicijos (31.7 proc.) bei bendruomenė ir tauta (29.4 proc.); Retkarčiais pritrūksta etninės kultūros specialisto tradicinių, amatų, verslų ir darbų (27.3 proc.),

pasaulėjautos, mitologijos, religijos (26 proc.), archeologinio ir tautinio kostiumo (25.7 proc.) bei gyvenamosios aplinkos, namų etninėje kultūroje (24.6 proc.), kulinarinio paveldo ir mitybos papročių temomis (20.1 proc.). Tačiau esti nemažai etninės kultūros temų, kurias integruoti į mokomųjų dalykų turinį mokykloje dažnai reikalingas etninės kultūros specialistas (žr.7 pav.). Iš šių temų pažymėtinos tokios: gamta tradicinėje kultūroje (33 proc.), liaudies astronomijos tema (32.2 proc.), sveikatos tausojimo papročiai ir gydymas (29.6 proc.), paprotinė teisė, elgesys, vertybė ir etiketas (27.9 proc.), žmogaus gyvenimo ciklo tarpsniai ir apeigos (26.4 proc.), kultūrinis kraštovaizdis ir tradicinė architektūra (24.1 proc.), etninės kultūros tyrimai, sklaida, valstybinė globa (23.7 proc.).

7 pav. Etninės kultūros teminės sritys su didžiausiu specialisto poreikiu (proc.)

Visa tai rodo, kad integralusis mokymo modelis šiandieninėje situacijoje reikalauja peržiūros, dar yra nemažai etninės kultūros temų, kurios mokiniams perteikiamos fragmentiškai ar net labai paviršutiniškai. Kai kurių respondentų teigimu, šito negalima išvengti, nes dabartinėje situacijoje mokinių pamokų krūvis perkrautas, t.y. į pagrindinio dalyko turinį reikia integruoti dar 5-6 ugdymo programas, susijusias su žmogaus sauga, sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai, smurto ir patyčių prevencijos, ugdymo karjerai klausimais. Kyla problema, kada ir kaip perteikti pagrindinio dalyko žinias, juolab, kai mokyklos prioritetas – atitikti keliamus valstybinių egzaminų aukštus reikalavimus. Šiai situacijai gerinti respondantai siūlo „*didinti ugdymui skirtų valandų skaičių, nors pagal dabartines Higienos normas vargu, ar tai galima*

būtų padaryti“, peržiūrėti etninės kultūros temines sritis ir stengtis į ugdymo turinį integruoti tik esminius akcentus“, tačiau to nepalikti visiškai mokytojo savieigai, o „prie atrinktos kiekvienos teminės srities konkrečiai nurodyti, kiek šiai sričiai skirti valandų, be to parengti „Mokytojo vadovą“, kuriame būtų aiškiai išdėstytas konkrečios temos mokytojo teorinis ir praktinis pasirengimo turinys, pateiktas literatūros sąrašas su kontroliniais klausimais, padedančiais efektyviai norimą medžiagą perteikti mokiniams.

Galimas ir kitas variantas: integruotą etninės kultūros ugdymą keisti į privalomas etninės kultūros pamokas. „*Etninė kultūra – tai mūsų paveldas ir jį išlaikyti reikia žinių*“. 33 proc. respondentų teigimu, privaloma etninės kultūros programa būtų įgyvendinama nuosekliai, įsigilinant į visas sritis, ieškant naujų mokymo metodų, patrauklių jaunam žmogui. Tokios pamokos turėtų būti įvestos ne šiandieninėms 5-12 kl., o pertvarkius visas bendrąsias ugdymo programas, peržiūrėjus jų turinį, išleidus mokymosi vadovėlius ir kitas mokymosi priemones, parengus tam tinkamą specialistą būtų pradedamaos nuo 1 klasės. <...> „Ikimokyklinis amžius yra imliausias perimti etnokultūros vertybes, nes <...> mažam vaikui etnokultūra yra artimiausia ir natūraliausia jo aplinkos erdvė. Jei (...) tarp kitų vertybių toleruojamos etnokultūros vertybės, jos tikrai įsitvirtins jo giluminiame pasaulyje, padės objektyviau skirti, kas yra tikrai vertinga, apsaugos nuo neigiamos masinės kultūros įtakos“ (Katinienė, 2003, p. 85-86). Šį faktą liudija ir 29.4 proc. respondentų.

Remiantis apklausos duomenimis, per savaitę turėtų būti 1 etninės kultūros privaloma pamoka (39 proc.), nors respondentų buvo pasiūlyta ir kita alternatyva, t.y. kas antrą savaitę (pvz., pakaitomis su pilietiškumo ugdymu) – 26 (proc.). Taip pat paminėti ir kiti variantai (35 proc.), kuriuos respondentai pateikė kaip pavienius atvejus: kelis kartus per savaitę, alternatyva vietoj vienos iš etikos ar tikybos pamokų; kartą į mėnesį; 4-ios pamokos per metus pagal poreikį ir pan.

Nustačius etninės kultūros pamokų poreikį per savaitę siekta išsiaiškinti, kiek etninės kultūros specialistų etato dalimi reikėtų vienos privalomos savaitinės pamokos atveju. Iš gautų apklausos duomenų matyti, kad vienos privalomos savaitinės pamokos atveju etninės kultūros specialistui turėtų būti skiriamas vienas etatas (51.2 proc). Dalis tiriamų mokyklų administracijos darbuotojų šiuo klausimu neturėjo nuomonės, nes, anot jų, etatų skirstymas mokyklose labai priklauso nuo mokyklose esančio mokinių skaičiaus, iš jo sudaromų klasės komplektų ir pan. Tam reikėtų atlikti nuodugnius prognozinis paskaičiavimus.

Verta pažymėti, kad nors dalis respondentų (33 proc.) ir pasisakė už privalomos etninės kultūros pamokos, kurią praversti būtų reikalingas specialistas, 67 proc. respondentų laikėsi nuomonės, jog vis tik reikėtų labiau susitelkti į integralaus ugdymo modelio tobulinimą. Jų teigimu, „privaloma pamoka bus per suformuluota, nuobodi ir „pridėta“ bereikalingų temų, kad užpildytų laiką“, „kas privaloma dažnai atmetama“, be to „diskriminuos kitas etnines mažumas“, nes „daugėja vaikų iš skirtingų šeimų, nevedai išprususių, puoselėjančių įvairias tradicijas bei papročius“. Dar kiti respondentai siūlė tokias alternatyvas: a) privalomąjį ugdymą derinti su neformaliuoju, nes šis mokiniams gali pasiūlyti daugiau praktikos, jo metu mokiniai labiau atsipalaiduoja, greičiau išmoksta; b) privalomąjį ugdymą įvesti iki 8 klasės, suteikiant pagrindinių žinių, kurias vėliau mokiniai naudotų integruojant etnokultūrą į mokomuosius dalykus ar neformalų ugdymą, nes per dalyko pamoką dažniausia trūksta laiko aiškintis sąvokas ir pan.; c) privalomos etninės kultūros pamokas įvesti nuo 9 arba 10 kl. – *“tokio amžiaus jau yra brandūs suvokti svarbą, giliau perprasti kultūrą”*.

2.2. Etninės kultūros specialisto – neformalaus būrelio vadovo – kategorija ir funkcijos

Etninės kultūros Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose mokoma ir neformaliuoju švietimu: dalyvaujant folklore ansambliuose, klubuose, amatų būreliuose ir kt. “Neformalus ugdymas – tai viena pagrindinių sąlygų, kuri padeda plėtoti moksleivių saviraišką ir gerinti asmenybės socializaciją mokykloje. Laisvalaikis labai svarbus visapusiškai tobulai asmenybei ugdyti. Mokinio laisvalaikis tampa labai aktuali pedagoginė problema. Iš to, kaip asmenybė renkasi laisvalaikio praleidimo formas, dažnai sprendžiama apie jos kultūrinį lygį, o bendriausios laisvalaikio panaudojimo tendencijos atspindi bendrą visuomenės dvasingumo būklę” (Pečeliūnas, 2013, p. 48). Remiantis atliktos apklausos duomenimis, Klaipėdos ir Vilniaus miestų tiriamosiose bendrojo ugdymo mokyklose neformali etninė kultūrinė labai daug prisideda prie mokinių dvasingumo ugdymo. Etninės kultūros pažinimas, jos tęstinumo gebėjimai bei įgūdžiai įgyjami per įvairią mokinių saviraišką: būrelių, klubų veiklą, švenčių rengimo praktiką, dalyvavimą etninės kultūros stovyklose, projektuose, susitikimuose su liaudies meistras, daininkais, tautodailininkais ir pan. Iš visų etninės kultūros ugdymo formų vykdomų tiriamosiose mokyklose dabartiniu metu neformalų ugdymą respondentai vertinama palankiai (56.9 proc.). Galbūt dėl to, kad čia etninės kultūros specialisto funkcijos šiek tiek platesnės, t.y. reikia lygiaverčiai mėgti ir dėstomą dalyką,

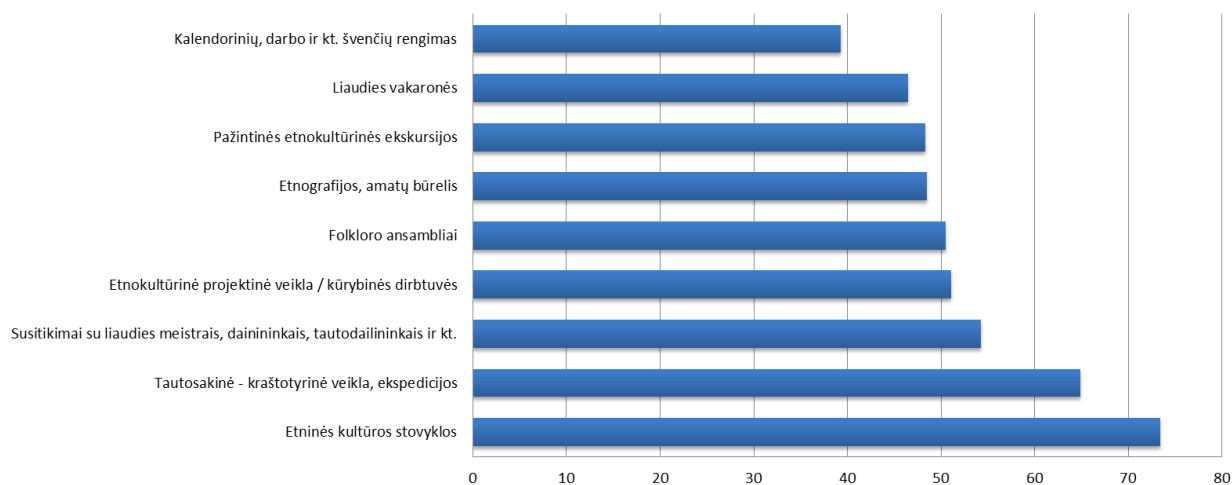
ir moksleivio ugdymą, būti entuziastu. 24.4 proc. respondentai mano, neformali etninės kultūros forma turėtų išlikti ir ateityje (žr. 3 pav.).

Tokios nuostatos minėti respondentai laikosi argumentuodami tuo, kad neformalios veiklos užsiėmimus lanko labai motyvuoti, pasirinkę laisva valia mokiniai, kuriems etninė kultūra įdomi ir jie nori *“gilinti jau gautas pirmines žinias bei įgūdžius”* jiems patinkančioje veikloje, pvz.: *“<...> šokti tautinius šokius, gaminti rankdarbius, rišti sodus, austi tautines juostas, gaminti molio dirbinius ir pan.”* Dar ypač svarbu tai, kad neformalaus ugdymo metu mokiniai gauna daug *“daugiau praktinių užduočių, patyrimo”* nei formaliai ugdant. *“Neformaliojo ugdymo vadovai turi daugiau patirties, gali laisviau pasirinkti ugdymo kryptį”*. Patyrimas padeda *“skatinti jauną žmogų labiau susimąstyti apie sąvastį bei neigiamus globalizacijos padarinius”*, kartu skatina ir patį mokytoją atsakingiau pasižiūrėti į savo veiklą, t.y. *“išugdyti dalį mokinių, kuriems etninė kultūra tikrai būtų svarbi ir kurie galėtų tapti tos kultūros ambasadoriais Lietuvoje ir už jos ribų”*.

Pažymėtina, kad nors etninės kultūros būrelius dažniausiai lanko tik suinteresuoti mokiniai, neformalios etninės veiklos užsiėmimams reikia atlaikyti didžiulę siūlomų įvairių alternatyvų, skirtų savirealizacijai už mokyklos ribų, konkurenciją. Pasak kai kurių mokyklos administracijos darbuotojų, *“50 proc. mokinių, ypač tų, kurie lanko mokyklas esančias miesto centre (šis dažnai priskirtinas mokykloms, kuriose besimokančiųjų dauguma – vaikai iš pasiturinčių šeimų) popamokinei veiklai renkasi dabartiniu metu itin populiarius – muzikos, sporto, dailės ir pan. – užsiėmimus. Etninė kultūra šiais laikais – ne prestižo reikalas. Čia “žvaigžde” nebūsi. Lankyti liaudies šokių būrelį tai ne tas pats, kas šokti pramoginius, kur ryškūs, blizgantys rūbai, t.y. iš karto garantuotas žavesys, žiūrovų dėmesys ir ovacijos”*. Deja, lietuviškas liaudiškas kuklumas ir “šou” kaip pop-kultūros reiškinys nelabai suderinami. Ne veltui vienas iš etninės kultūros ugdymo mokykloje uždavinių – *“jausti pusiausvyrą tarp kultūros tradicijų ir naujovių, teisingai vertinti modernius masinės kultūros reiškinius“* (Čepienė, 2009). Šis uždavinys nėra lengvai įgyvendinamas. Tai liudija ne itin retai visuomenėje, kiek rečiau mokyklose pasitaikantis kičo atvejis, kuomet pasiduodant masinės, vartotojiškos kultūros paviršutiniškumui iškreipiama etninės kultūros prasmė, neskoningai vartojami jos simboliai. Pavyzdžiui, kai *“dalis mokytojų vietoj prioriteto aiškinti mokiniams Vėlinių tradicijas kviečia juos degti moliūgų žibintus ir švęsti Helovyną”*; *“per Užgavėnės tradicines persirengėlių kaukes keičia guminėmis kokio nors filmo personažo kaukėmis”*; *“harmonizuotas lietuvių liaudies*

dainas laiko autentiškomis”; *“tautinius šokius tapatina su folkloriniais”* ir pan. Nors respondentų teigimu, kičo atvejai mokyklose labai reti, minėti pavyzdžiai kelia susirūpinimą neformalaus ugdymo mokytojų kompetencija. Todėl respondentų buvo pasiteirauta apie etninės kultūros specialisto poreikį neformaliai ugdymui. Administracijos darbuotojų nuomone, tokio specialisto nereikia nei Vilniaus progimnazijose (58.3 proc.), nei Klaipėdos miesto pagrindinio ir vidurinio ugdymo grandyje (64.3 proc.). Nors 41.7 proc. vilniečių ir 35.7 proc. klaipėdiečių, administruojančių ugdymo veiklą mokyklose manytų, jog vis gi reikėtų tokio specialisto. Pedagogai savikritiškesni, t.y. daugiau nei pusė (58.2 proc.) jų mano, jog neformaliame ugdyme etninės kultūros specialistas būtinas. Taip teigė 65 proc. Vilniaus progimnazijos mokytojų bei 55.1 proc. Klaipėdos miesto pagrindinio ir vidurinio ugdymo pedagogų. Šiuo atveju respondentų buvo pasidomėta, kokioms neformalaus ugdymo veikloms tiriamosiose mokyklose labiausiai reikalingas etninės kultūros specialistas.

Remiantis apklausos duomenimis (žr. 8 pav.), tiek Vilniaus, tiek Klaipėdos tiriamosioms mokykloms labiausiai reikėtų specialisto, galinčio suorganizuoti etninės kultūros stovyklas ir vykdyti jose veiklą (73.4 proc.).

8 pav. Etninės kultūros specialisto poreikis neformaliame ugdyme (proc.)

Antroje vietoje reikėtų etninės kultūros specialisto, vykdančio tautosakinę-kraštotyrinę veiklą (64.9 proc.). Tokio specialisto poreikio labiausiai pageidautų Vilniaus progimnazijos 5-10 kl. Trečioje vietoje atsiduria reikalingo specialisto, gebančio organizuoti susitikimus su liaudies meistrais, dainininkais, tautodailininkais ir pan., poreikis (54.3 proc.). Tokios veiklos šiek tiek daugiau pritrūksta klaipėdiečiai. Ketvirtoje vietoje trūksta specialisto dirbančio su

etnokultūriniais projektais, organizuojančio kūrybines dirbtuves tiek Vilniuje, tiek panašiai Klaipėdoje (51.1 proc.). Penktoje vietoje pasigendama folklorinių ansamblių vadovų (50.5 proc.). Jų paklausa ryški tarp vilniečių. Mažiau negu 50 proc. etninės kultūros specialisto žinių ir gebėjimų pasigendama etnografijos, amatų būreliuose, pažintinėse etnokultūrinėse ekskursijose, liaudies vakaronėse. Mažiausias etninės kultūros specialistų poreikis pastebimas kalendorinių, darbo ir kitų švenčių organizavime (39.3 proc.). Iš to galime daryti išvadą, kad etninės kultūros sričių laukas plečiasi, mokiniai nori įdomesnių, “gyvų” erdvių, didesnio tiesioginio asmeninio etnokultūrinio pajautimo, glaudesnio ryšio su gyvąja tradicine kultūra, jos puoselėtojais.

Papildžius etninės kultūros specialisto neformaliame ugdyme veiklos sąrašą, natūralu, jog reikėtų didinti ir aptartoms veikloms, skirtą valandų skaičių. Tai patvirtina ir dabartinė situacija. Šiuo metu turimos 2 valandos per savaitę neužtikrina efektyvaus etninės kultūros praktinio mokymo. Kai kurių neformalaus ugdymo pedagogų teigimu, *“dabar Švietimo nustatyta, kad būrelį turi lankyti ne mažiau 12 vaikų. Aš turiu 16-ika. Jei nori pagroti su kiekvienu vaiku individualiai, neužtenka laiko”*. Tuo tikslu tiriamų mokyklų administracijos darbuotojų buvo pasidomėta, kokia etato dalimi reikėtų etninės kultūros specialisto neformaliame ugdyme. Iš gautų apklausos duomenų paaiškėjo, kad tokiam specialistui, priklausomai nuo mokinių skaičiaus mokykloje, galėtų būti skirta 0,5 (48.2 proc.) arba 1 etatas (37.0 proc.), kai 0,25 (11.1 proc.) ar 0.75 (3.7 proc.) etato neverti dėmesio. Pažymėtina dar tai, kad toks etatų skaičius galimas tik tuomet, jei mokyklai būtų skirtas papildomas finansavimas. Tokiu būdu būtų panaikinta neformalaus etnokultūrinio ugdymo materialinės bazės stoka. Pasak kai kurių respondentų, *“materialinė mokyklos situacija daro įtaką kičo apraiškoms mokykloje atsirasti – kai negalime pasiekti autentiškumo, atsiranda interpretacijos ir kičas”*. *“Reta mokykla turi tautinius drabužius. Verčiamasi su tuo, kas yra, nors tai, kuo vaikai apsirengę renginiuose ne tautinis kostiumas”*.

Pastebėta, kad dėl finansinių trukdžių retai kuri mokykla išgali įsigyti savo folkloro ansambliui autentišką tautinį kostiumą, o dėl to *“nukenčia mokinių folkloro kolektyvų meninis pasirodymų lygis”*, *uždaroma galimybė sudalyvauti “Dainų ir šokių šventėje”*, *“neskiepijama pagarba tautiniam drabužiui, jo vertės suvokimui”*. Todėl, ypač vyresnių klasių mokiniai, *“nemoka jo tausoti, branginti (sėdasi ant grindų)”*, *“gėdijasi jį dėvėti”* ir *“veikiau į sceną lipa su mokyklos uniforma, nors ši ir kanklės nederą”*. Be to, pasitaiko atvejų, kad dėl tautinio kostiumo dėvėjimo kai kurie mokiniai *“patiria savo bendraamžių patyčias”*. Taigi galima

prielaida, jog nenoras būti atstumtam ar būti nepopuliariam dėl pasirinktos užklausinės veiklos dažnai “atbaido” mokinius nuo etnokultūrinio būrelio pasirinkimo.

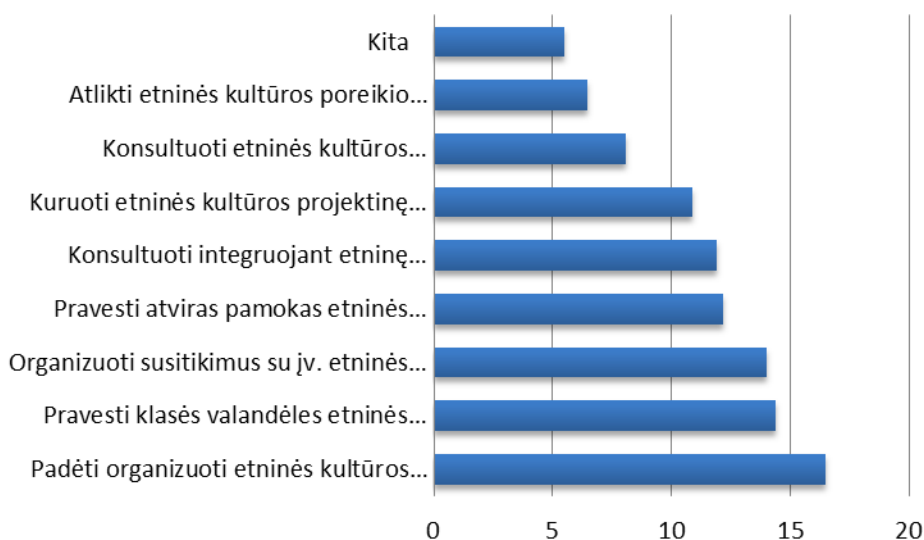
Autentiško tautinio kostiumo įsigijimas mokykloms ne vienintelė problema, neužtikrinanti neformalaus etninės kultūros ugdymo kokybės. Papildomo finansavimo mokyklai trūkumas apsunkina ir tradicinių lietuvių liaudies instrumentų įsigijimą ar bent jau turimų atnaujinimą. *“Turimi instrumentai yra tik “iš bėdos”. Reikia juos derinti, tvarkyti, o nauji instrumentai brangiai kainuoja. Tai jau mokyklai prabanga, ypač, kai neskiriamas papildomas finansavimas”, “o iš turimų lėšų dar trūksta būtinausiems formalaus ugdymo vadovėliams įsigyti”.*

Tiek mokytojų, tiek administracijos darbuotojų nuomone, papildomas finansavimas reikalingas ir folklorinių ansamblių ar kitų tautinių kolektyvų koncertams, jų pasirodymams Lietuvoje ir užsienyje. Tokia galimybė pasitarnautų *“kaip kolektyvų paskatinimo priemone užimti prizines vietas”, “populiarintų pačios mokyklos vardą”, kartu “prisidėtų prie etninės kultūros neformalaus ugdymo sklaidos mokyklos viduje ir išorėje”.* Mokytojai pažymi, kad šiuo metu etninės kultūros sklaidai mokykloje trūksta tampsresnio tarpusavio mokytojų dalykininkų ir neformalaus ugdymo būrelių bendradarbiavimo. Ypač *“reikalingas gyvas žodis, sukviečiantis į bendrą susitikimą meno kolektyvus iš skirtingų mokyklų. Tai būdas paskatinti bendrauti ir bendradarbiauti mokykloms ir mokytojams vieniems su kitais, keistis gerąja patirtimi. Tokiu būdu galimi ir įvairūs projektai. Tik taip pažįstame vieni kitus labiau, galime vieni iš kitų pasimokyti ir kitiems pasirodyti”.*

2.3. Etninės kultūros specialisto – eksperto-konsultanto – kategorija ir funkcijos

Apklausoje metu aiškinantis etninės kultūros specialisto pareigybes buvo išskirta ir etninės kultūros specialisto kaip eksperto-konsultanto kategorija. Nuo anksčiau minėtų ši kategoriją ji skiriasi tuo, kad ne tik apimtų formalų ir neformalų etninės kultūros ugdymą, bet ir šiek tiek šią veiklą administruotų, veikiau kuruotų. Kitaip tariant, tokio specialisto pagrindinė funkcija Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje būtų inicijuoti, organizuoti, vykdyti ir kartu kontroliuoti etninės kultūros ugdymo veiklą, kas rodo, kad šalia asmeninių, socialinių, specifinių profesinių gebėjimų, turėtų turėti ir vadybinių kompetencijų, pasireiškiančių aktyvumu, asmenybės iniciatyvumu, organizuotumu ir pan.

Kadangi tokios pareigybės neturi nei viena Lietuvos švietimo įstaiga, o visuomenėje vyrauja skirtinga etninės kultūros specialisto suvokimo samprata, respondentų buvo pasiteirauta, kokios galėtų būti tokio specialisto funkcijos mokykloje. Iš 9 pav. matyti, kad toks specialistas pirmiausia turėtų mokykloje padėti organizuoti etninės kultūros renginius mokykloje (17.45 proc.), praveisti klasės valandėles etninės kultūros tema (14.4 proc.), organizuoti susitikimus su įvairiais etninės kultūros puoselėtojais (mokslininkais, liaudies meistrais, dainininkais ir pan.) 14 proc. bei kuruoti etninės kultūros projektinę veiklą mokykloje (10.9 proc.).

9 pav. Etninės kultūros eksperto-konsultanto funkcijos

Pasak kai kurių mokytojų, tokiam specialistui tenka nešti didelę atsakomybę, ypač nesėkmes atveju jis tampa tarsi “atpirkimo ožiu“, nors “*etninė kultūra turi būti visų rūpestis. Todėl tokio specialisto veikla turi būti matoma, kitaip mokyklos administracija manys, kad jis neatlieka savo funkcijų*”. Matomai dėl šios nuostatos, respondentai tokioms etninės kultūros specialisto-konsultanto funkcijoms, kaip konsultuoti etninės kultūros metodinės literatūros ir priemonių klausimais (8.1 proc.) ar atlikti etninės kultūros poreikio kokybės tyrimus savo mokykloje (6 proc.), neskyrė itin dėmesio ar visai nesiteikė išreikšti savo nuomonę (5.45 proc.).

Be to, respondentų pastebėta, jog tokį etninės kultūros specialistą-konsultantą turi kažkas koordinuoti, kažkam jis turi atsiskaityti (be įstaigos, kurioje jis dirba). Praktika rodo, kad Pedagogų švietimo centras ar kažkas kitas turėtų apjungti mokyklas, vykdyti viso miesto mokyklų atliktos etnokultūrinės veiklos ataskaitinius susirinkimus. “*Dabar ataskaitos nueina,*

bet mes negaunam jokio grįžtamojo ryšio, todėl etnokultūrinis ugdymas fragmentiškas, tarp mokyklų nėra bendruomeniškumo, sveikos konkurencijos, kuri skatintintų ieškoti naujų etninės kultūros ugdymo formų”.

Išsiaiškinus tokio specialisto funkcijas respondentų pasiteirauta, kokia etato dalis galėtų būti skirta etninės kultūros eksperto-konsultanto pareigybei. Remiantis atliktos apklausos duomenimis tokiam specialistui mokykloje galėtų būti skirta pusė (34.1 proc.) etato arba vienas etatas (33.7 proc.). Tačiau respondentų pastebėjimu, sudaryti visą darbo krūvį tokiam specialistui būtų labai sudėtinga dabartinėmis sąlygomis, ypač, jei mokykla nedidelė. Dėl per mažo klasės komplektų skaičiaus nebus įmanoma sudaryti visi darbo krūvio tokiam specialistui. Praktika rodo, kad mažas atlygis paprastai verčia ieškoti papildomo darbo. Tokiu būdu toks specialistas nelabai aktyviai dalyvauja mokyklos gyvenime, neįsijaučia į bendrą mokyklos mikroklimatą, o svarbiausia neužmezga bendrumo jausmo ir bendradarbiavimo su mokiniais ir visa mokyklos bendruomene, nevyksta etninės kultūros sklaida. Pasak respondentų, tokia pareigybė labai efemeriška, nekelia pasitikėjimo, į tokį specialistą neinvestuos joks vadovas.

Dar kiti respondentai mano, kad tokio specialisto visai nereikia, nes tokias paslaugas šiandien puikiai atlieka etnokultūros centrai, muziejai ir kt. “Informaliame ugdyme natūralus ir savaimingas etnokultūrinis ugdymas vyksta bendradarbiaujant su įvairiomis kultūros įstaigomis. Didelį poveikį vaikų etnokultūriniam ugdymui turi muziejų, parodų, bibliotekų lankymas, žiniasklaidos priemonės – spauda, radijas, televizijos laidos, skirtos etninės kultūros savišvietai”. (Kiaunytė, 1998, p. 59).

Apibendrinant visas išvardintas etninės kultūros specialisto pareigybes taiklus vieno respondento pastebėjimas: *“Manau reika pradėti ne tiek nuo etato įvedimo, kiek nuo to, kad turi iš esmės keistis požiūris į etnokultūrą visų pirma valstybiniu lygiu”. Kol kas dominuoja kičas (pvz., "Duokim garo" ir pan. laidos, deklaratyvios šventės, privalomo tautinio kostiumo idėjos), todėl gilesnio suvokimo iš principo nėra ir tada jokie specialistai nepadės”.*

Ši nuomonė ne vienintelė, kuri akcentuoja, kad valstybiniu lygiu nėra vieningai pamatuotos etninės kultūros ugdymo efektyvinimo strategijos. Esti daug puikių “popierinių” iniciatyvų, kurios nuleidžiamos “iš viršaus”, tačiau jų įgyvendinimui neskiriamos lėšos. Dėl šios priežasties etninės kultūros ugdymas vykdomas netolygiai: vienur tik deklaracijų lygmenyje, kitur rodant aukštus pasiekimus – prizines vietas. Etninės kultūros paskirtis – vienyti valstybę

(tautą), bet kažkodėl iki šiol mes nemokame šia funkcija pasinaudoti vardan gražios jaunosios kartos ateities, tautiškumo išsaugojimo.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Atlikus etninės kultūros poreikio analizę pastebėta, kad 2012 m. priimtos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas, patvirtinęs etninės kultūros pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas duoda apčiuopiamų rezultatų: nemaža dalis Klaipėdos miesto pagrindinių mokyklų, progimnazijų (taip pat ir Vilniaus progimnazijų) bei gimnazijų gana sėkmingai integruoja etninę kultūrą į neformalų ugdymą ir kai kuriuos mokomuosius dalykus, bet ne visus (pavienius).

Integracija palikta savieigai, nėra aiškios struktūros ką, kiek ir kaip integruoti, todėl etninės kultūros ugdymas vyksta netolygiai. Daugelyje mokyklų etninė kultūra tik formaliai integruojama į mokomuosius dalykus.

Beveik visose mokyklose susiduriama su materialinės bazės stoka, nepakanka mokymo priemonių, metodinės literatūros, kvalifikacijos kėlimo renginių, skirtų palaikyti dermę tarp tradicijų ir inovacijų; pasigendama naujo, modernaus, nestereotipinio požiūrio į lietuvišką paveldą formavimo; naujoms iniciatyvoms neskiriamas papildomas finansavimas.

Jaučiamas tarpusavyje dalinimosi gerąja patirtimi trūkumas, nevyksta glaudus bendradarbiavimas su kitomis mokyklomis, mažai bendraujama su muziejais, bibliotekomis, etnokultūros centrais, nėra palaikymo iš savivaldybės Švietimo skyriaus ir valstybiniu lygiu. Trūksta grįžtamojo ryšio.

Dideli programų reikalavimai mokomiesiems dalykams. Atsirandant naujoms integravimo programoms fiziškai nebeužtenka laiko gilintis į to integravimo kokybę, atsiranda paviršutiniškumas, fragmentiškumas, profesinių kompetencijos stoka.

Esti specialisto poreikis 0,5 etato dalimi. Jis matomas labiau neformalaus ugdymo būrelio vadovo pareigybėje, tačiau tam reikia papildomų valandų ir finansavimo. Alternatyva – 1 etninės kultūros savaitinė privaloma pamoka. Šiandieninė mokykla priimti naują pareigybę dar nepasiruošusi. Tam reikia peržiūrėti visas ugdymo programas, išleisti vadovėlius ir kt. Tai didžiulis darbas.

Privalomas pamokas reikėtų įvesti nuo pirmos klasės ir eiti palaipsniui tolyn į vyresnes klases. Dabartinėje situacijoje toks posūkis virstų atmetimo reakcija. Šioje vietoje reikėtų atlikti išsamesnį tyrimą, kuris apimtų visas grandis – nuo pačių mokinių, jų tėvų, mokyklos personalo, savivaldybių, ekspertų iki Švietimo ir mokslo ministerijos.

Atlikta etninės kultūros specialisto poreikio analizė parodė, kad dabartiniu metu etninės kultūros pagrindinio ir vidurinio ugdymo programose esti daugiau problemų negu telpa į etninės kultūros specialisto rėmus. Tačiau kaip jas spręsti šis tyrimas yra per mažas, veikiau tik hipotetinio lygio.

Siekiant kuo tiksliau nustatyti etninės kultūros specialisto poreikį moksleivių ugdymo įstaigose būtinas visapusiškas tyrimas apimantis švietimo politikos analizę, įstatymus rengiančias institucijas, ekspertų vertinimo analizę, darbdavių apklausą, visuomenės požiūrio analizę ir kt. Norint atlikti tokį išsamų tyrimą būtinas įvairių institucijų nuoseklus ir ilgalaikis bendradarbiavimas.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. „Dėl studijų kryptių ir kryptių grupių, pagal kurias vyksta studijos aukštosiose mokyklose, sąrašo, jo keitimo tvarkos, kvalifikacinių laipsnių sąrangos ir studijų programų pavadinimų sudarymo principų patvirtinimo“ (2016). *TAR*, 2016, Nr. 28009. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ae5d5730b7c211e693eea1ef35f20da9>
2. „Dėl etninės kultūros plėtros švietimo įstaigose patvirtinimo“ (2009). *Valstybės žinios*, Nr. 138-6089. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8B4A414A5EC2>.
3. „Dėl pagrindinio ugdymo etninės kultūros bendrosios programos ir vidurinio ugdymo etninės kultūros bendrosios programos patvirtinimo“ (2012). *Valstybės žinios*, Nr. 46-2252. Prieiga per internetą: <https://e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=TAR.EFE610207736&lang=lt>.
4. Akademinė bendruomenė kyla į kovą už iš studijų kryptių sąrašo nepagristai išbrauktą etnologiją (2017). *Dienraštis "Alkas.lt"*. Prieiga per internetą: <http://alkas.lt/2017/03/16/akademine-bendruomene-kyla-i-kova-uz-is-studiju-krypciu-saraso-nepagristai-isbraukta-etnologija/>
5. Brazauskas, N. (2016). Etninės kultūros disciplina (-os) Lietuvos universitetuose. Lietuvos Respublikos Seimas. Naujienos. Vilnius. p. 9. P. 1-59. [žiūrėta 2017-09-3]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=884&p_k=1.
6. Čepienė, I. (2009). Bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos etninės kultūros pagrindų mokymo programa. *Etninės kultūros globos taryba*. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=2232&p_d=21384&p_k=1.
7. Dėl etninės kultūros plėtros 2015-2018 metų veiksmų plano patvirtinimo (2015). *TAR*, 2015-07-24, Nr. 11626. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ba6639e031ed11e5b1be8e104a145478>
8. Dėl Etninės kultūros plėtros švietimo įstaigose strategijos patvirtinimo (2009). *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 138-6089. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8B4A414A5EC2>
9. Dėl reikalavimų mokytojų kvalifikacijai aprašo patvirtinimo (2014). *TAR*, 2014, Nr. 11394. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7f45d9f02f7911e4a83cb4f588d2ac1a>

10. Gaižauskaitė I., Mikėnė, S. (2014). *Socialinių tyrimų metodai: apklausa*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. Hobsbawm, E.J., Ranger, T. (1992). *The Invention of Tradition*. Cambridge. Cambridge University Press.
11. Jasukaitienė, R. (2002). Sugrįžimas namopi: etnokultūros dėstymo vidurinėje mokykloje patirtis. *Liaudies kultūra*, 6, 81-84.
12. Juraitė, K. (2005). Lyginamieji tyrimo metodai: nuo intensyvaus ir ekstensyvaus prie visapusiško tyrimo. Prieiga per internetą: http://fcis.vdu.lt/~z.lydeka@adm.vdu.lt/KJuraite_paskaita%20ISM%202.pdf
13. Katinienė, A. (2003). Etnokultūros vertybės – asmenybės tapsmo pamatas. *Acta pedagogica Vilnencia*, 11, 85-92.
14. Kiaunytė A. (1998). *Etnokultūrinis ugdymas ir jo galimybės pradinėje mokykloje*. Disertacija. Klaipėda: KU.
15. Kirdienė, G. (2004). Etninės kultūros ugdymo padėtis bendrojo lavinimo įstaigose. *Liaudies kultūra*, 4 (97), 83-84.
16. Krukauskienė, E., Trinkūnienė, I. (2002). Etninės kultūros raiška ir sklaida vidurinėje švietimo grandyje. Sociologinio tyrimo ataskaita. Etninės kultūros globos taryba. Prieiga per internetą: http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=8476&p_k=1&p_t=19156.
17. Krupavičius, A., Šarkutė, L. (2005). Tautinė ir europinė tapatybės Lietuvoje: ekonominiai ir socialiniai veiksniai. R. Grigas, L. Klimka (sud.). *Tautinės tapatybės dramaturgija. Lietuvių tautinis identitetas ir integralumas kintančiame pasaulyje*. Vilnius: VPU, 299–310.
18. Kuzmickas, B. (2011). Tradicijos ir inovacijos ryšys aiškinamas kaip praeities, dabarties ir ateities santykio kultūrinės raiškos forma. *Logos* (67), 6-15.
19. *Lietuva. Švietimas regionuose 2013. Pedagogai*. (2013). P.5. Vilnius. Švietimo aprūpinimo centras. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/teisine_informacija/svietimo_bukles_apzvalgos/Svietimas%20regionuose%202013%20web.pdf
20. Lietuvos Respublikos Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas (1999). *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 82-2414. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=TAR.58146A37675A>
21. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas (1997). *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 2-16. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A0BAB27D768C>
22. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas (1991). *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 23-593. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9A3AD08EA5D0/TAIS_45877
23. Matulevičienė, S., Vaicenavičienė, D. (parengė) (2012). Etninė kultūra mokykloje: laisvė rinktis. *Liaudies kultūra*, 5 (146), 1-11.
24. Maxwell, J. A. (2004). Using Qualitative Methods for Causal Explanations. *Field Methods*, 16 (3), 243-264.
25. Merkienė, I., Paukštytė-Šaknienė, R., Savoniakaitė, V., Šaknys, Ž. (2005). *Pietryčių Latvijos lietuviai: tapatumo išraiška. Etninės ir kultūrinės orientacijos*. Vilnius: Versus aureus.
26. Pečeliūnas R. (2013). Neformali meninė veikla kaip dvasingumo ugdymo forma. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 1 (39), 44-48.
27. Sajienė, A. (2002). *Integruotas ugdymas ir ugdymasis antroje klasėje*. Vilnius: Gimtasis žodis.

28. Skarbalius, E. (2014). Education of National Identity in Primary Forms: Activity Implemented by Teachers. *Pedagogika*, 113, 1, 240-249.
29. Trinkūnienė I. (2005). Etninė kultūra ir tautos integralumas. R. Grigas, L. Klimka (sud.). *Tautinės tapatybės dramaturgija: lietuvių tautinis identitetas ir integralumas kintančiame pasaulyje*. Vilnius: VPU.
30. Trinkūnienė, I. (2010). Etninė kultūra ir neformalus ugdymas: mokytojų patirties tyrimas. *Liaudies kultūra*, 6 (135), 46-53.
31. Trinkūnienė, I. (2010). Etninė kultūra mokyklose: mokytojų patirties tyrimas. *Liaudies kultūra*, 4 (133), 21-29.
32. Trinkūnienė, I. (2011). Etninė kultūra mokykloje: tarp tradicijos ir modernumo. *Liaudies kultūra*, 6 (141), 59-67.
33. Urbanavičienė, D. (2010). Etninės kultūros ugdymas: samprata, siekiniai ir pagrindinės gairės. *Etninės kultūros globos taryba*. Prieiga per internetą: http://suduvostauras.lt/file/Etnines_kulturos_ugdymas_1.pdf
34. Vilkelienė A. (2005). Integuotas ugdymas: disciplinų integravimas nūdienos kontekste. *Pedagogika*, 80, P. 159-163.
35. Vyčiniene D. (2005). Etninės kultūros ugdymo specialistų rengimas: nueitas kelias, nauji poreikiai ir iššūkiai, *Etninė kultūra*, 9, 24-31. Vyčiniene D. (2014). Etninės kultūros ugdymo specialistų rengimas, nueitas kelias, nauji poreikiai ir iššūkiai. Konferencijos “Etninė kultūra etnografinių regionų metais” video (2:05:39-2:06:30 min.). Prieiga per internetą: <http://alkas.lt/2014/12/12/konferencija-etnine-kultura-etnografiniu-regionu-metais-tiesiogine-transliacija-video/>
36. Žydžiūnaitė V., Sabaliauskas S. (2017). *Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai*. Vadovėlis socialinių mokslų studijų program studentams. Vilnius: Vaga.